

МЕТОДИКА ВИЯВЛЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті автором розглядається можливий діагностувальний інструментарій для вивчення професійної культури майбутнього вчителя музики. Описано методи виявлення загального уявлення майбутнього педагога-музиканта про професійну культуру, а також діагностики за такими критеріями, як сформованість мотиваційно-ціннісних установок, пізнавальної сфери, здатності до емоційної регуляції та здатності до творчої професійної діяльності.

Ключові слова: *діагностувальний інструментарій, методи діагностики, професійна культура майбутнього вчителя, майбутній вчитель музики.*

В статье автором рассматривается диагностический инструментарий для изучения профессиональной культуры будущего учителя музыки. Описаны методы определения общего представления будущего педагога-музыканта о профессиональной культуре, а также диагностики по таким критериям, как: сформированность мотивационно-ценностных установок, познавательной сферы, способности к эмоциональной регуляции и способности к творческой профессиональной деятельности.

Ключевые слова: *диагностический инструментарий, методы диагностики, профессиональная культура будущего учителя, будущий учитель музыки.*

The author reviews in the article the possible diagnostic tools for the future music teacher professional culture study. The article describes methods for determining general representation of professional culture of the future music teacher and also examination by such criteria, as formed motivational and values settings, cognitive sphere, capacities for the emotional adjusting and capacity for creative professional activity.

Key words: *diagnostic tools, methods of diagnostics, professional culture of teacher, future music teacher.*

Якісна підготовка майбутнього вчителя музики – фахівця з високим рівнем професійної культури – реальна вимога сучасного суспільства. У роботі такого педагога-музиканта зацікавлені як держава, освітні установи, так і батьки та діти. Освітній заклад, що здійснює підготовку майбутнього вчителя музики, у відповідь на суспільний запит має піклуватись про створення умов для формування та розвитку професійної культури майбутнього педагога-музиканта. Для цього необхідним є моніторинг реального стану розвитку цієї інтегральної характеристики майбутнього фахівця та її змін. Динаміка розвитку професійної культури студента – майбутнього вчителя музики є актуальним питанням для вивчення, що потребує ретельного підбору доцільного діагностувального інструментарію.

Питання формування різних видів культури вчителя музики висвітлено у працях як

зарубіжних (Е. Абдулін, Б. Асаф'єв, О. Плеханова, Л. Рапацька, Р. Тельчарова та ін.), так і вітчизняних вчених (М. Букач, О. Горжанкіна, Н. Згурська, І. Могилей, О. Коневщинська, Л. Побережна, О. Рудницька, А. Растригіна, Я. Сопіна, Т. Ткаченко, І. Шевченко тощо). Так чи інакше дослідники звертаються до проблеми діагностики культури майбутнього педагога-музиканта на різних етапах її становлення. Найчастіше автори використовують традиційні методи діагностики, такі як: використання стандартних та авторських анкет, психолого-педагогічне спостереження, методи експертної оцінки, самооцінка, тестування. Набагато рідше науковці звертаються до проєктивних методів, застосування авторських методик, використання ситуацій-завдань для діагностики, вивчення студентських проєктів тощо. На даний момент відсутня методика діагностики професійної культури майбутнього

вчителя музики, яка б відповідала завданням нашого дослідження, а також визначеним нами критеріям, показникам та рівням сформованості даного інтегративного утворення майбутнього педагога-музиканта.

Метою статті є розробка у загальному вигляді діагностувального інструментарію для виявлення стану сформованості професійної культури майбутнього вчителя музики.

Попередньо проведена робота по визначенню компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної культури майбутнього вчителя музики (таб. 1), вивчення літератури щодо проведення психолого-педагогічного експерименту [1;2;3;4;5] та аналіз існуючих діагностувальних методик для вивчення різних видів культури майбутнього вчителя музики (О.Горожанкіна, Н.Згурська, І.Могилей, О.Коневщинська, О.Рудницька, Я.Сопіна, Т.Ткаченко, І.Шевченко тощо) дали нам змогу у подальшому підбирати та розробляти діагностувальний інструментарій для виявлення стану сформованості професійної культури майбутнього вчителя музики. На даному етапі дослідження ми ставили перед собою мету, що полягала у доборі доцільних методів для діагностування за окремими показниками критеріїв сформованості професійної культури майбутнього вчителя музики, а також вивчення цього явища в цілому. Нами були поставлені наступні завдання, що відображають етапи роботи з діагностики рівнів сформованості професійної культури майбутнього вчителя музики:

1. Підбір методів для виявлення загального уявлення студентів про професійну культуру майбутнього вчителя музики та доцільність використання інформаційних технологій з метою її формування.

2. Підбір методів для діагностики рівнів сформованості професійної культури за визначеними критеріями, що подано у таблиці 1.

Для вивчення загального уявлення студентів про професійну культуру майбутнього вчителя музики нами пропонується використати метод відкритого анкетування. Авторська анкета включає в себе питання, що стосуються загального уявлення студентів про професійну культуру майбутнього педагога-музиканта; компонентів даного явища; якостей, що притаманні вчителю музики високої професійної культури; засобів формування професійної

культури майбутнього вчителя музики; доцільності використання інформаційних технологій з метою формування професійної культури майбутнього вчителя музики; потреби у підвищенні власного рівня професійної культури.

У ході дослідження наявних рівнів сформованості мотиваційно-ціннісних установок (відповідно до мотиваційно-ціннісного компоненту) особистості майбутнього вчителя музики за визначеними раніше показниками ми будемо використовувати методи анкетування, ранжування, бесіди.

Для оцінки мотивації професійно-педагогічної діяльності нами запропоновано використати метод К.Замфір в інтерпретації А.Реан [1, с.267-269], в ході якого з'ясується ступінь вираженості та співвідношення внутрішньої, зовнішньої позитивної та зовнішньої негативної мотивації. На основі отриманих результатів ми маємо змогу визначити мотиваційний комплекс особистості.

З метою вивчення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя музики ми обрали опитувальник термінальних цінностей І.Сеніна [4], на основі якого можна проаналізувати ступінь вираженості таких цінностей, як: власний престиж, високе матеріальне положення, креативність, активні соціальні контакти, розвиток себе, досягнення, духовне задоволення, збереження власної індивідуальності. Цінності аналізуються також за життєвими сферами: професійне життя, навчання та освіта, сімейне життя, суспільне життя, захоплення. Найбільш оптимальним для розвитку педагога-музиканта як фахівця, що володіє високим рівнем професійної культури, ми вважаємо домінування таких ціннісних орієнтацій, як: «розвиток себе», креативність, активні соціальні відносини, духовне задоволення.

Діагностика наявності інтересу та потреби у здійсненні музично-педагогічної діяльності ми пропонуємо здійснити у ході проведення групової бесіди зі студентами. Питання, що стосуються діагностики потреби у підвищенні власного рівня професійної культури, включені також у анкету для виявлення загального уявлення про професійну культуру майбутнього вчителя музики.

При вивченні наявних рівнів сформованості здатності до емоційної регуляції (відповідно до емоційного компоненту) майбутнього вчителя музики за визначеними раніше показниками

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Професійна культура майбутнього вчителя музики – складне інтегративне особистісне утворення, що розглядається в єдності музичного та педагогічного компонентів, виявляється у високому рівні емоційної регуляції, в якому відображається високий рівень сформованості когнітивної сфери, професійні та особистісні якості вчителя музики, ядро якого становлять професійні цінності особистості, що реалізуються у творчому характері професійної діяльності педагога-музиканта.

<i>Компоненти</i>	<i>Критерії</i>	<i>Показники</i>
мотиваційно-ціннісний	сформованість мотиваційно-ціннісних установок	<ul style="list-style-type: none"> • наявність оптимального поєднання зовнішніх та внутрішніх мотивів до здійснення музично-педагогічної діяльності на основі найвищих загальнолюдських цінностей та підвищення власного рівня професійної культури; • стійка потреба у підвищенні власного рівня професійної культури та ефективному здійсненні професійної діяльності; • сталий інтерес до музично-педагогічної діяльності; • сформованість адекватних музично-педагогічній діяльності ціннісних орієнтацій.
когнітивний	сформованість пізнавальної сфери	<ul style="list-style-type: none"> • сформованість професійного музично-педагогічного тезаурусу; • повнота та глибина професійних знань; • ступінь розвиненості професійного мислення;
емоційний	сформованість здатності до емоційної регуляції	<ul style="list-style-type: none"> • здатність до емоційної саморегуляції; • емпатійність; • педагогічна інтуїція, як здатність знаходити вірне емоційне забарвлення уроку, процесу професійного спілкування.
діяльнісно-творчий	сформованість здатності до творчої професійної діяльності	<p>вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • створювати креативне культурне середовище для всебічного розвитку учнів; • творчо підходити до вибору ефективних методів, форм, технологій для конструювання уроків музики та позакласної роботи; • проводити цілеспрямовану діяльність з метою формування музично-естетичних потреб, смаків, інтересів, культури вихованців; • проводити аналіз власної професійної діяльності, творчо підходити до саморозвитку, самовдосконалення та підвищення власного рівня професійної культури.

нами будуть використані методи: тестування, ранжування, вирішення студентами ситуацій-завдань.

Для визначення рівня емпатійності майбутнього педагога-музиканта нами було обрано методику І.Юсупова [3, с.48-52]. Дана методика включає в себе 36 тверджень, яким необхідно привласнити числа, що відповідають ставленню студента до певних ситуацій.

Оцінку здатності до емоційної саморегуляції можливо провести за результатами опитувальника, розробленого Г.С. Никифоровим, В.К. Васильєвим та С.В. Фірсовою [2, с.183-186], що включає в себе твердження з трьома варіантами ставлення до нього, частоти виникнення таких ситуацій у майбутнього вчителя

музики, можливих дій у результаті такої ситуації, яку описано у твердженні. Ступінь вираженості схильності до самоконтролю визначається набраною сумою балів.

Для вивчення педагогічної інтуїції як здатності знаходити вірне емоційне забарвлення уроків та процесу професійного спілкування студентам можна запропонувати вирішити ряд ситуацій-завдань, дати розгорнуту відповідь на питання, що стосуються психологічної атмосфери на уроках музики та у професійному колективі; методів та прийомів, що допомагають встановити безпосередній контакт з учнями; психологічної підготовки учнів до відповідальних виступів, заходів; дій вчителя у нестандартних ситуаціях під час навчального процесу.

У ході дослідження наявних рівнів сформованості пізнавальної сфери (відповідно до когнітивного компоненту) майбутнього вчителя музики за визначеними раніше показниками ми будемо використовувати методи: вивчення письмової документації, тестування, спостереження за навчальною практикою, метод експертної оцінки.

Для вивчення професійних знань ми пропонуємо застосувати метод вивчення письмової документації, а саме середнього балу академічної успішності студентів із основних профільних предметів, що викладаються у майбутніх бакалаврів, таких як: «Педагогіка», «Методика музичного виховання», «Психологія», теоретичні дисципліни, що викладаються для студентів певної спеціалізації: «Методика роботи з дитячим ансамблем», «Основи режисерської майстерності» тощо.

Для визначення рівня володіння студентами музично-педагогічним тезаурусом ми пропонуємо провести тестування, що включає завдання на визначення ряду професійних термінів. В зв'язку з тим, що найвищий рівень володіння професійним тезаурусом є індивідуальний рівень, коли він застосовується фахівцем під час виконання професійної діяльності та актуалізується в конкретних професійно-педагогічних ситуаціях, нами пропонується застосувати такий метод діагностики, як цілеспрямоване спостереження за студентами під час навчальної практики з метою аналізу доцільності та коректності застосування професійного тезаурусу.

Вивчення професійного мислення ми у своєму дослідженні плануємо проводити за допомогою методу експертної оцінки (музичне мислення) та розв'язування педагогічних задач (педагогічне мислення).

При вивченні наявних рівнів сформованості здатності до творчої професійної діяльності (відповідно до діяльнісно-творчого компоненту) майбутнього вчителя музики нами будуть використані методи: вирішення ситуацій-завдань, вивчення письмової документації, цілеспрямоване спостереження за навчальною практикою студентів.

Так, для визначення рівнів сформованості вмінь створювати креативне культурне середовище для всебічного розвитку учнів, а також для оцінки вмінь проводити цілеспрямовану діяльність з метою формування музично-естетичних потреб, смаків, інтересів, культури вихованців, ми пропонуємо студентам позааудиторно роз-

робити розгорнутий план-проект під назвою «Тиждень музики у школі» та представити його у формі мультимедійної презентації. Орієнтовно проект має включати наступні розділи:

- дані про організаторів проекту;
- мета проекту;
- завдання проекту (очікувані результати проведення заходу);
- опис необхідної технічної бази для проведення заходу;
- опис необхідних людських ресурсів для проведення заходу (наприклад, запрошення музикантів з філармонії тощо);
- опис підготовчого етапу;
- опис основного етапу (приблизний тижневий розклад проведення заходів);
- додаткові дані.

З метою вивчення вмінь творчо підходити до вибору ефективних методів, форм, технологій для конструювання уроків музики та позакласної роботи ми вважаємо доцільним проаналізувати письмові роботи студентів з планування уроків, виконані під час вивчення предмету «Методика музичного виховання у школі» та навчальної практики у навчальних закладах, а також використати метод цілеспрямованого спостереження за проведенням студентами уроків під час навчальної практики.

Для вивчення вмінь студентів проводити аналіз власної професійної діяльності, творчо підходити до саморозвитку, самовдосконалення та підвищення власного рівня професійної культури ми пропонуємо респондентам відповісти на запитання анкети на виявлення здатності вчителя до саморозвитку Т.Шамової [3, с.90], а також створити презентацію-резюме під назвою «Я у професійній діяльності», що відображає погляд студента на себе у обраній професії та план творчого зростання у музично-педагогічній діяльності; за бажанням представити її перед групою (уявленими роботодавцями, колективом школи тощо).

Висновки. Даний комплекс діагностувальних методів не є остаточним та потребує корекції відповідно до завдань конкретного дослідника чи навчального закладу. Виходячи з завдань нашого дослідження та умов його проведення, студентської аудиторії, що обрана для дослідження, ми вважаємо, що представлена методика дасть нам змогу виявити реальний стан сформованості професійної культури майбутнього вчителя музики.

Подальша робота буде полягати у практичній апробації підібраних методів, а саме проведенні діагностики рівнів сформованості професійної культури серед студентів бакалаврату останніх років навчання за напрямом підготовки «Музичне мистецтво».

Література

1. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика. Учебник для вузов / Н.В.Бордовская, А.А.Реан – СПб: Издательство «Питер», 2000. – 304 с. (Серия «Учебник нового века»).
2. Никифоров Г. С. Самоконтроль человека / Г.С.Никифоров – Л.: Издательство Ленинградского университета, 1989. – 192 с.
3. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: учеб. пособие: в 2-х том. – 2-е изд., перераб. и доп. / Е.И.Рогов. – Кн. 2: Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. – М.: Гуманит. центр ВЛАДОС, 1999. – 480 с.
4. Сенин И. Г. Опросник терминальных ценностей. Руководство / И.Г.Сенин. – Ярославль: ФГИ «Содействие», 1991. – 17 с.
5. Шейко В.М., Кушнарченко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В.М.Шейко, Н.М.Кушнарченко. – 6-те вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2008. – 310 с.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2011

УДК 378.041-051:78]:159.923

Л. А. Бондаренко

КОМПЕТЕНТІСНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглянуто й обґрунтовано компетентнісні основи професійного саморозвитку майбутнього вчителя музики в процесі інструментально-виконавської підготовки, окреслено завдання інструментально-виконавської підготовки відповідно до даного підходу.

Ключові слова: *готовність до професійного саморозвитку, компетентнісний підхід, компетентність, компетенції, інструментально-виконавська підготовка майбутнього вчителя музики.*

В статье рассматриваются и обосновываются компетентностные основы профессионального саморазвития будущего учителя музыки в процессе инструментально-исполнительской подготовки, определяются соответствующие задачи инструментально-исполнительской подготовки согласно данному подходу.

Ключевые слова: *готовность к профессиональному саморазвитию, компетентностный подход, компетентность, компетенции, инструментально-исполнительская подготовка будущего учителя музыки.*

Competence basis of professional self-development and the instrumental- performing training tasks is considered in the article regarding future music teacher.

Key words: *professional self-development, ability to professional self-development, the competence approach, competence, the instrumental- performing training of future music teacher.*

На зламі тисячоліть на розвиток педагогічної науки в Україні впливають процеси глобалізації в соціокультурній, економічній та політичній сферах. Інтеграція української освіти до європейського освітнього простору передбачає застосування нових стратегій та інноваційних технологій, спрямованих на підготовку

конкурентноспроможних фахівців, які відповідали б вимогам ринку праці. Останні передбачають таку підготовку вчителя, за якої він зобов'язаний не тільки оволодіти певним обсягом фахових знань, умінь і навичок, а й уміти свідомо та творчо застосовувати їх на практиці, мати відповідні особистісні та професійні